

Justitias høringsvar til forslag til Lov om regulering af sociale medier

Justitia
København
21. januar 2022

Høringsvaret er udarbejdet af direktør Jacob Mchangama
og stud.jur. Caroline Norre Rasmussen

Indhold

1. Executive summary	2
2. Indledning	3
3. Ytringsfriheden	4
4. Grundloven § 77	5
5. Internationale menneskerettighedskonventioner	6
6. Gennemsigtighed og efterprøvelse	12
7. Magtforholdet mellem stat og tjenesteudbydere	13
8. Eksempler på scenarier med problematikker knyttet til Lovforslaget	14
8.1. Injurielovgivning	14
8.2. Virksomheder (markedsføringsregler)	15
8.3. Racismeparagraffen	15
9. Forholdet til EU og DSA	15
10. Konklusion/ anbefaling	16

1. Executive summary

I følgende høringssvar vil Justitia kommentere udvalgte dele af Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens lovforslag om regulering af sociale medier (Lovforslaget). Konkret finder Justitia, at lovforslaget giver anledning til en række bekymringer i forhold til dets konsekvenser for ytringsfriheden, som Lovforslaget dog ikke adresserer.

Lovforslaget pålægger tjenesteudbydere forskellige processuelle forpligtelser bl.a. ved krav om etablering af anmeldelsesprocedurer, krav om begrundede afgørelser ved fjernelse eller blokering af indhold samt tidsfrister for nedtagning af ulovligt indhold på platformene.

Justitia finder det særligt problematisk, at Lovforslaget pålægger private aktører en forpligtelse til at fjerne alt ulovligt indhold i henhold til en særdeles urealistisk tidsfrist. Det skaber et incitament til at "overregulere" og fjerne lovligt indhold i henhold til tjenesteudbydernes egne retningslinjer, der ifølge Lovforslaget er undtaget fra kravene om gennemsigtighed og klageadgang.

Justitia påpeger også, at Lovforslaget ikke dokumenterer eller sandsynliggør, at ulovligt indhold udgør et alvorligt problem på sociale medier. Tværtimod tyder den tilgængelige data på, at omfanget af ulovligt indhold er stærkt begrænset, og at det indhold som mange brugere finder krænkende, er lovligt. På den baggrund finder Justitia det tvivlsomt, om Lovforslaget lever op til kravene om forudsigelighed og proportionalitet, som følger af ytringsfriheden som sikret i internationale menneskerettighedskonventioner fra FN og Europarådet.

Justitia anbefaler konkret, at lovgiver følger Ytringsfrihedskommissionens anbefalinger og afholder sig fra at indføre national regulering af indholdet på sociale medier. I stedet bør Folketinget opprioritere politi- og anklagemyndighedens ressourcer i forhold til at efterforske og retsforfølge de groveste overtrædelser af straffeloven på sociale medier med fokus på at straffe de personer, der rent faktisk deler sådant ulovligt indhold. I tillæg hertil kan regeringen overveje initiativer, der forpligter eller giver tjenesteudbydere et incitament til at tilbyde brugerne tilgængelige og anvendelige teknologiske løsninger, som giver den enkelte bruger større adgang til selv at filtrere det indhold, de bliver mødt med på sociale medier.

Såfremt lovgiver fastholder behovet for regulering af sociale medier, bør loven begrænses til at have fokus på transparens og gennemsigtighed. Det vil give både brugerne, myndigheder og lovgiver større viden om indhold og moderering heraf på sociale medier, og dermed et stærkere grundlag for at tage stilling til behovet for evt. fremtidig lovgivning om indholdsmoderering. Såfremt lovgiver fastholder, at det er nødvendigt også at lovgive om indholdsmoderering, anbefaler Justitia, at omfanget begrænses til særligt alvorlige forbrydelser i straffeloven såsom reelle trusler, tilskyndelse til terror, hævn- og børneporno samt alvorlig kriminalitet, og desuden at tidsfristen gøres mere fleksibel end absolutte frister på eks. 24 timer eller 7 dage.

2. Indledning

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har ved brev af 20. december 2021 anmodet Justitia om bemærkninger til Lovforslaget.

Selve Lovforslaget har til formål at indføre en national lov, der regulerer sociale medier og som etablerer klarere krav i forhold til tjenesteudbydernes ansvar for ulovligt indhold på deres platforme, herunder ved at pålægge processuelle forpligtelser. Lovforslaget indebærer bl.a. krav om etablering af anmeldelsesprocedurer, krav om begrundede afgørelser om fjernelse eller blokering af indhold samt tidsfrister for nedtagning af ulovligt indhold på platformene. Lovforslaget giver anledning til en lang række principielle overvejelser, men i det følgende vil Justitia alene fokusere på dele af Lovforslaget, der er særligt relevante for ytringsfriheden.

I Lovforslagets §§ 4 – 7 forslås en række forpligtelser for tjenesteudbyderne.

Lovforslagets § 4, forpligter tjenesteudbyderne til at oprette lettilgængelige og brugervenlige anmeldelsesprocedurer for ulovligt indhold på deres platforme.

Efter modtaget anmeldelse forpligtes tjenesteudbyderen efter Lovforslagets § 5, til at træffe afgørelse om fastholdelse, fjernelse eller blokering af indhold. I den forbindelse bør særligt Lovforslagets § 5, stk. 2, fremhæves, idet denne forpligter tjenesteudbyderne til som udgangspunkt at træffe afgørelse inden 24 timer. Fristen kan, hvis nødvendigt, forlænges til 7 dage og i undtagelsestilfælde 14 dage, jf. § 5, stk. 3 og 4. Såfremt fristerne ikke overholdes, kan tjenesteudbyderne blive mødt med sanktioner i form af en større bødestraf, jf. § 16, stk. 1, nr. 5 og 7.

Det bør dog fremhæves, at Lovforslagets § 5, stk. 6, indeholder en undtagelse til forpligtelsen om at træffe afgørelser efter stk. 1. Af bestemmelsen fremgår det, at tjenesteudbyderne ikke forpligtes til at træffe afgørelse, såfremt det konkrete indhold bliver fjernet eller blokeret på baggrund af andre foranstaltninger, inden afgørelsen efter stk. 1 træffes. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at disse foranstaltninger bl.a. kan være tjenesteudbyderens afgørelse om fjernelse eller blokering af indhold i henhold til tjenesteudbyderens egne retningslinjer.¹ Såfremt tjenesteudbyderen træffer sådanne foranstaltninger, bortfalder endvidere oplysningspligten og muligheden for efterprøvelse i Lovforslagets §§ 6 – 7.

Lovforslagets § 6, opstiller oplysningspligt for tjenesteudbyderen for afgørelser truffet efter Lovforslagets § 5, stk. 1, herunder ved begrundelse for fjernelse eller blokeringen samt det territoriale anvendelsesområde herfor.

Lovforslagets § 7, opstiller forpligtelser for tjenesteudbyderen til at opstille efterprøvelsesprocedure. Brugeren eller anmelderens mulighed for efterprøvelse begrænses til tjenesteudbyderens afgørelse efter § 5, stk. 1. Det fremgår således af § 7, stk. 9, at tjenesteudbyderen ikke forpligtes til at træffe afgørelse inden for 7 dage, såfremt det konkrete indhold fjernes eller blokeres på baggrund af andre

¹ Lovforslagets s. 77

foranstaltninger. I bemærkningerne til bestemmelsen fremhæves det igen som eksempel, at dette kan være på baggrund af tjenesteudbyderens afgørelse i henhold til egne retningslinjer. I dette tilfælde vil tjenesteudbyderen ej heller være forpligtet til at opfylde oplysningspligten i § 6².

I Lovforslagets § 13, fremgår det, at Erhvervsministeren fastsætter regler om adgangen til at klage over tjenesteudbyders manglende efterlevelse af Lovforslagets §§ 4-7. Det bør dog særligt fremhæves, at bemærkningerne til bestemmelsen fremfører, at det alene vil være muligt at klage over processuelle forpligtelser. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har dermed ikke kompetence til materielt at efterprøve tjenesteudbyderens afgørelse efter § 5, stk. 1³.

Med Lovforslaget stilles ligeledes krav om afrapportering, ligesom brugerne får adgang til at få efterprøvet tjenesteudbydernes afgørelse om at beholde, blokere eller fjerne anmeldt indhold. Justitia vil i sit høringssvar særligt koncentrere sig om Lovforslagets forhold til og konsekvenser for brugernes ytringsfrihed, herunder særligt de foreslåede tidsfrister, gennemsigtighed samt forholdet til EU's forordning om digitale tjenester, kendt som Digital Services Act (DSA).

3. Ytringsfriheden

Spørgsmålet om Lovforslagets konsekvenser for ytringsfriheden er særdeles relevant, da den teknologiske udvikling har medført, at den danske befolkning i høj grad anvender forskellige tjenesteudbyderes platforme til at dele og modtage information, herunder nyhedshistorier og opinionsstof fra traditionelle medier. 90 % af danskerne over 12 år er brugere af et eller flere sociale medier, hvoraf 88% har en Facebookprofil.⁴

De mest hyppige årsager til at bruge sociale medier er 'Til at kommunikere med venner/familie' (70,4 %), 'til at holde mig opdateret om venner/familie' (68,8 %) og 'Holde mig opdateret om nyheder generelt' (45,6 %). 81 % af brugerne anvender sociale medier 'Flere gange dagligt' eller 'Dagligt'. Platformene har således fået en central rolle i den offentlige debat, hvorfor regulering af indholdet på disse i praksis risikerer at få væsentlig betydning for udfoldelsen af brugernes ytringsfrihed.

Lovforslaget beskæftiger sig dog stort set ikke med spørgsmålet om de mulige konsekvenser for brugernes ytringsfrihed. Rent faktisk nævnes ytringsfriheden alene én gang, som en sidebemærkning, på Lovforslagets samlede 112 sider. Dette synes særligt påfaldende, når bl.a. Ytringsfrihedskommissionen tidligere har anført, at der med hensyn til ytringsfriheden bør udvises tilbageholdenhed med at lovgive, og at Danmark internationalt er forpligtet til positivt at beskytte menneskerettighederne, herunder ytringsfriheden. I Ytringsfrihedskommissionens betænkning fremgår det således:

² Lovforslagets s. 85

³ Lovforslaget s. 99

⁴ Kulturministeriet, Ny rapport viser stigende digitalt medieforbrug i Danmark, tilgået 4. januar 2022: <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/ny-rapport-viser-stigende-digitalt-medieforbrug-i-danmark> og Kantar Gallup/Social Media Life 2020

”Kommissionen finder ikke, at der – ligesom det har været tilfældet i f.eks. Tyskland – bør gennemføres lovgivning, der med trussel om høje bødestrafte pålægger de (største) sociale medier en pligt til hurtigt – og inden for faste tidsfrister – at fjerne eller blokere ulovligt indhold, efter at have modtaget en anmeldelse herom.”

Ytringsfrihedskommissionens lagde således til grund, at:

”Denne tilgang, hvor der – bl.a. af hensyn til ytringsfriheden – udvises tilbageholdenhed med at lovgive, bør efter kommissionens opfattelse være den danske, og den kunne som nævnt kombineres med andre tiltag, herunder øget opmærksomhed om de eksisterende reglers anvendelighed på aktiviteter, der finder sted på de sociale medier.”⁵

Justitia finder det kritisabelt, at Lovforslaget end ikke forholder sig til disse argumenter eller anbefalinger. Mere grundlæggende savner Justitia, at Lovforslaget forholder sig til de grund- og menneskeretlige rammer for ytringsfriheden og Lovforslagets overensstemmelse hermed.

4. Grundloven § 77

Ytringsfriheden er beskyttet mod forudgående indgreb af Grundlovens § 77. Bestemmelsen sikrer friheden til at offentliggøre ytringer og forbyder dermed statens censur eller andre forebyggende forholdsregler mod ytringer. Det er desuden generelt antaget i statsretlig teori, at domstolene er enekompetente til at sanktionere overtrædelser af den materielle ytringsfrihed. Omvendt bemærkes, at grundlovens § 77, ikke finder anvendelse på indgreb fra private aktører, hverken direkte eller indirekte ved en positiv forpligtelse.⁶

Grænsefladen mellem forudgående censur og ”andre forebyggende forholdsregler” er så vidt ses ikke afklaret.⁷ Det synes dog klart at Lovforslaget medfører en væsentlig risiko for, at den underlæggende beskyttelsesinteresse, som Grundlovens § 77 varetager, bliver udhulet.

Ved at pålægge tjenesteudbydere det retlige ansvar for reguleringen af millioner af brugeres materielle ytringsfrihed under iagttagelse af korte tidsfrister, risikerer Lovforslaget således at medføre, at tjenesteudbydere vil skulle anvende automatiseret indholdsmoderering, der proaktivt identificerer og fjerner indhold, som en algoritme vurderer som værende ulovlig. Siden ikrafttrædelsen af den tyske NetzDG lov er der eksempelvis i perioden fra første kvartal i 2018 til andet kvartal i 2020 sket en stigning i omfanget af ”hadske” kommentarer identificeret af AI fra 38% til 94,5%, hvilket vil sige, at hvor algoritmen i 2018 identificerede under halvdelen af de ”hadske” kommentarer, før de blev offentliggjort, fik den kunstige intelligens i 2020 ram på 19 ud af 20 angiveligt ”hadske” kommentarer, før de blev publiceret. En sådan ordning vil risikere at komme til

⁵https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2020/betaenkning_nr_1573_2020_del_2.pdf

⁶Jens Elo Rytter *Individets grundlæggende rettigheder*, 3. udgave/ 1. oplag (2019) s. 287ff

⁷Jens Peter Christensen m.fl. *Grundloven med kommentarer*, 1. udgave 1. oplag (2015), p. 501

at fungere som systematisk forudgående censur eller "forebyggende forholdsregler", der i praksis udhuler beskyttelsen af grundlovens § 77.

På den baggrund savner Justitia, at Lovforslaget foretager en vurdering af rækkevidden af Grundlovens § 77 overfor den nye virkelighed med private platforme, der af staten underlægges et retligt ansvar for at moderere ytringer. Uanset hvorvidt ordningen strengt juridisk måtte være i overensstemmelse med Grundlovens § 77, bør Lovforslaget endvidere forholde sig til i hvilket omfang, det vil medføre negative konsekvenser for den praktiske og effektive beskyttelse af og formålet med grundlovens § 77.

5. Internationale menneskerettighedskonventioner

I modsætning til grundlovens § 77 beskytter internationale menneskerettighedskonventioner den materielle ytringsfrihed. Det gælder eksempelvis Artikel 19 i FNs Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder (ICCPR) og Artikel 10 i den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK). Sidstnævnte konvention har siden inkorporeringsloven af 1992 udgjort en del af dansk ret.

Både regionale og internationale menneskerettigheder binder alene de stater, der har underskrevet de pågældende konventioner, mens private aktører, herunder tjenesteudbydere, ikke er direkte bundet af menneskeretten.

Private aktører vil dog kunne forpligtes indirekte til menneskeretten i kraft af nationale lovregler, som indføres på baggrund af staternes positive forpligtelse til at beskytte menneskerettighederne. Et eksempel er Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols (EMD) afgørelse i MTE-sagen. Sagen omhandlede en nyhedsportal, der respekterede anmeldelser om fjernelse af indhold, men omvendt ikke aktivt overvågede alle brugernes kommentarer. Den ungarske domstol holdt portalen ansvarlig for indhold delt af brugerne. EMD fremførte, at en sådan generel forpligtelse til at overvåge og fjerne alle ulovlige brugerkommentarer var i strid med EMRK art. 10.

EMD fremhævede eksempelvis, at

"Such liability may have foreseeable negative consequences on the comment environment of an Internet portal, for example by impelling it to close the commenting space altogether. For the Court, these consequences may have, directly or indirectly, a chilling effect on the freedom of expression on the Internet".⁸

Den positive forpligtelse medfører således, at der i Lovforslaget skal tages højde for beskyttelsen af ytringsfriheden.

⁸ EMDs afgørelse: Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE) and Index.hu Zrt v. Hungary, para 86.

Regulering af tjenesteudbydere kan altså både direkte og indirekte påvirke borgernes ytrings- og informationsfrihed i henhold til EMRK artikel 10, hvilket lovgiver skal tage højde for i sine overvejelser ved udfærdigelsen af de konkrete lovregler.

Beskyttelsen af ytrings- og informationsfriheden i ICCPR art. 19 og EMRK-artikel 10 er ikke absolut. Staten kan foretage indgreb i ICCPR Artikel 19, hvis betingelserne i ICCPR art. 19 (3) om beskyttelsen af andres rettigheder/omdømme eller statens sikkerhed og den offentlige orden er opfyldt. Hertil kræves, at indgrebet har hjemmel i lov, forfølger et legitimt formål, ligesom indgrebet skal være nødvendigt og proportionalt. Lignende betingelser gør sig gældende for EMRK artikel 10, der dog i modsætning til under ICCPR tillader staterne en vis national skønsmargin, og i højere grad end under ICCPR tillader indgreb med henblik på at begrænse hadefulde og krænkende ytringer.

Ved Lovforslaget opstilles regler for fjernelse og blokering af indhold, hvilket medfører en begrænsning af brugernes mulighed for at ytre sig på diverse platforme. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt Lovforslagets krav om fjernelse og blokering af indhold er forenelige med betingelserne i ICCPR art. 19 (3) og EMRK artikel 10.

For så vidt angår kravet om lovhjemmel, er det en betingelse, at loven udformes klart og præcist, således at der skabes forudsigelighed om indgrebet. FNs Special Rapporteur har tidligere fremført kritik mod den lignende lovmodel i Tyskland: "*The German Network Enforcement Act (NetzDG)*", idet reglerne om hvilket indhold, der skal fjernes eller blokeres, er vagt formuleret.⁹

Også FNs Menneskerettighedskomiteé har i den seneste statusrapport vedrørende Tyskland fra november 2021 udtryk bekymringer over NetzDGs forenelighed med ICCPR Artikel 19. I rapporten hedder det således:

" [T]he Committee is concerned by the broad powers introduced by the Network Enforcement Act in 2017 to remove content deemed illegal or abusive. It also notes with concern that responsibility for the removal of such content is assigned to social media companies and not subject to judicial oversight, thereby limiting access to redress in cases where the nature of content is disputed. The Committee is concerned that these provisions and their application could have a chilling effect on online expression ".¹⁰

Menneskerettighedskomiteen anbefaler således Tyskland at ændre NetzDG således, at loven er i overensstemmelse med de strenge krav til indgreb i ytringsfriheden som følger af ICCPR Artikel 19(3).

Lignende skepsis kan fremføres ift. Lovforslagets § 3, nr. 1, hvorefter ulovligt indhold defineres som alt indhold i strid med gældende ret. Det ulovlige indhold er dermed både ytringer, som er strafbare efter straffeloven, men også andet indhold i strid med f.eks. markedsførings- eller ophavsretlige regler. Dermed går Lovforslaget væsentligt længere, end hvad der følger af lignende love såsom den

⁹ <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-DEU-1-2017.pdf>

¹⁰ https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/DEU/CCPR_C_DEU_CO_7_47161_E.pdf

tyske NetzDG, der alene forpligter tjenesteudbydere til at fjerne særligt alvorlige former for ulovligt indhold, der strider mod udvalgte bestemmelser i straffeloven. Lovforslaget formår således ikke at opstille klarhed om, hvilket indhold der reelt skal fjernes eller blokeres, hvorfor der foreligger en reel risiko for, at tjenesteudbydere vil være tilbøjelig til også at fjerne lovligt indhold, eller ulovligt indhold, der dog ikke kan retfærdiggøre indgreb i ytringsfriheden, fordi den relevante beskyttelsesinteresse ikke udgør et anerkendt formål under ICCPR Artikel 19(3) eller EMRK Artikel 10 (2).

Der kan ligeledes stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt Lovforslaget opfylder betingelsen om proportionalitet. I forhold til tjenesteudbydernes nuværende indsats imod ulovligt indhold fremgår det af Lovforslagets almindelige bemærkninger angående Erhvervsministeriets overvejelser omkring den foreslåede ordning:

”Særligt tjenesteudbydernes frivillige implementering af tiltag for at modvirke bl.a. ulovligt indhold på deres platforme og tjenester har haft en positiv effekt, og har mindsket mængden af ulovligt indhold, der flourer frit på kommunikationsplatforme, gruppebeskedtjenester, datingtjenester og gamingtjenester. Det står imidlertid klart, at der er for mange tilfælde, hvor ulovligt indhold enten kun delvist bliver fjernet eller blokeret, og at dette ikke sker hurtigt nok”.

Justitia bemærker imidlertid, at Lovforslaget ikke indeholder nogen form for data eller anden dokumentation for omfanget af ulovligt indhold på sociale medier, og så vidt ses foreligger der ikke sådanne danske data eller undersøgelser. Det nærmeste er en analyse af indholdet af slettede kommentarer på fem danske mediers Facebooksider foretaget af Justitia, Analyse & Tal og Common Consultancy i 2020.¹¹

Analysen viste bl.a., at der blev fjernet 6,2% af alle kommentarer på de danske nyhedsmediers Facebook-sider. Derudover viste analysen, at det alene var 1,1% af de slettede kommentarer, der blev vurderet til at være egentlige strafbare efter straffeloven. Analysen fremviste således, at der for hver fjernet strafbar kommentar fjernes 36 almindelige holdningsytringer. Analysen viste imidlertid også, at der på trods af sletningen af kommentarer, fortsat står et stort antal strafbare ytringer tilbage. Det anslås, at der for hver strafbar kommentar, der slettes, står 3-4 ulovlige kommentarer tilbage.

Derudover har Justitia i januar 2022 offentliggjort den hidtil mest omfattende analyse af ulovligt indhold på Facebook. Konkret baserer undersøgelsen sig på en retlig analyse af to datasæt hvert indeholdende 1.200 kommentarer fra henholdsvis mediers og politikeres facebooksider. Analysen er foretaget på baggrund af Analyse & Tals rapport: *Angreb i den offentlige debat på Facebook*, der på baggrund af Analyse & Tals algoritme har undersøgt i alt 63 mio. kommentarer fra 199 politikeres og 477 mediers facebooksider. Ud af disse 63 mio. kommentarer klassificerede algoritmen 5,2 % som

¹¹ <http://justitia-int.org/digital-ytringsfrihed-og-sociale-medier/>

værende sproglige angreb, herunder anstødelige og hadefulde kommentarer. De 2.400 kommentarer Justitia undersøgte, var alle klassificeret som hadefulde kommentarer.

Samlet set er det i analysen konstateret, at 11 ud af 2.400 kommentarer kan betragtes som strafbare efter straffeloven. Dette svarer til, at 0,46% af kommentarerne i datasættende udgjorde en overtrædelse af straffeloven. Et groft estimat fører således til, at 0,0066 % af de samlede 63 mio. kommentarer kan karakteriseres som strafbare efter de relevante bestemmelser i straffeloven. Det stemmer også overens med internationale undersøgelser, som generelt konkluderer, at andelen af "hadefuld tale" (og disinformation) på sociale medier er langt lavere end den massive fokus på disse kategorier umiddelbart skulle give anledning til at tro.¹²

På baggrund af ovenstående analyser kan Justitia ikke genkende det billede af omfanget af ulovlige ytringer, som der fremføres i Lovforslaget. Den tilgængelige data peger entydigt på, at tjenesteudbydere fjerner langt mere lovligt end ulovligt indhold målt både forholdsmæssigt og i absolutte tal. Endvidere må det lægges til grund, at andelen af ulovligt indhold hos tjenesteudbydere er endog meget lavt, hvorfor det er svært at se det nødvendige og presserende behov for Lovforslaget, hvis indhold endvidere ikke kan siges at være proportionelt med det formål, regeringen ønsker at opnå. Tværtimod kan der argumenteres for, at Lovforslagets ordning er direkte uproportional fordi den (1) pålægger tjenesteudbydere en særdeles vidtgående forpligtelse, med (2) en særdeles kort tidsfrist, der (3) er sanktioneret med bødestraf, hvilket samlet set medfører en overhængende risiko for, at tjenesteudbydere vil fjerne endnu mere lovligt indhold.

Det bemærkes i den forbindelse, at det franske Forfatningsråd i den såkaldte "Avia-afgørelse" fra 2020 har behandlet spørgsmålet om, hvorvidt den forslåede franske lovgivning om internetplatforme var forenelig med den franske forfatning, herunder ytringsfriheden. Det Franske forfatningsråd fremførte i den forbindelse, at tjenesteudbydere med lovgivningen pålægges ansvaret for at foretage juridiske vurderinger af indhold, der ikke tidligere er blevet underlagt juridiske undersøgelser. Tjenesteudbydere blev dermed forpligtet til at foretage grundige juridiske overvejelser inden for en tidsfrist på 24 timer. Det franske forfatningsråd fandt dette sammenholdt med risikoen for store bødestrafte, at lovforslaget indebar et indgreb i ytringsfriheden, der ikke kunne anses for nødvendigt, passende eller proportionalt, hvorfor den franske ordning var forfatningsstridig og måtte droppes.

FNs Special Rapporteur, David Kaye, har ligeledes rejst samme bekymring i forhold til proportionaliteten, idet risikoen for de høje bødestrafte sammenholdt med korte tidsrammer på 24 timer eller 7 dage kan medføre en tendens til, at tjenesteudbydere vil overregulere indhold i forhold

¹² Se eks Persily, N., & Tucker, J. (Eds.). (2020). *Social Media and Democracy: The State of the Field, Prospects for Reform* (SSRC Anxieties of Democracy). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108890960 og Alexandra A. Siegel, Evgenii Nikitin, Pablo Barberá, Joanna Sterling, Bethany Pullen, Richard Bonneau, Jonathan Nagler and Joshua A. Tucker (2021), "Trumping Hate on Twitter? Online Hate Speech in the 2016 U.S. Election Campaign and its Aftermath", *Quarterly Journal of Political Science*: Vol. 16: No. 1, pp 71-104. <http://dx.doi.org/10.1561/100.00019045>

til deres egne retningslinjer, hvilket vil føre til, at indhold der ellers ville være beskyttet af menneskerettighederne, vil blive fjernet eller blokeret.

I sin rapport fra 2018 anfører David Kaye således, at

"States should refrain from imposing disproportionate sanctions, whether heavy fines or imprisonment, on Internet intermediaries, given their significant chilling effect on freedom of expression" (2018, para 66).

Samt:

"The risk appears even higher considering the strict time periods of 24 hours and 7 days according to which social networks must assess and remove content in violation of domestic law. The short deadlines, coupled with the afore-mentioned severe penalties, could lead social networks to over-regulate expression - in particular, to delete legitimate expression, not susceptible to restriction under human rights law, as a precaution to avoid penalties. Such pre-cautionary censorship, would interfere with the right to seek, receive and impart information of all kinds on the internet." ¹³

Samlet set må det lægges til grund, at de bekymringer i forhold til konsekvenserne for ytringsfriheden som er blevet fremsat af det Franske Forfatningsråd, FNs Special Rapporteur for Ytringsfrihed og FNs Menneskerettighedskomiteé ovf. hhv. den franske AVIA-lov og den tyske NetzDG i vidt omfang også gør sig gældende ift. Lovforslaget.

Som nævnt ovenfor opstiller Lovforslaget særdeles korte tidsfrister til at foretage grundige juridiske overvejelser og afvejninger af det konkrete indhold. Justitia har i rapporten: *Rushing to Judgment: Are Short Mandatory Takedown Limits for Online Hate Speech Compatible with The Freedom of Expression*, redegjort for, hvilke konsekvenser sådanne korte tidsfrister kan have for ytringsfriheden. I perioden fra 2016 til 2019 tog det således i gennemsnit 601 dage fra anmeldelsestidspunktet at få afgjort sager vedrørende overtrædelse af straffelovens § 266b (racismeparagraffen) ved de danske domstole i 1. instans. De korte tidsfrister, der fremføres i Lovforslaget, adskiller sig således markant fra domstolens behandling af selvsamme spørgsmål.

Ved at forpligte tjenesteudbydere til at overholde korte tidsfrister øges risikoen for at tjenesteudbydere vil være mere tilbøjelige til at lægge vægt på at fjerne kontroversielt men lovligt indhold, snarere end at lægge afgørende vægt på ytringsfriheden¹⁴. På den måde vil de korte tidsfrister medføre en risiko for en såkaldt "*better safe than sorry*"-politik¹⁵. Risikoen herfor forøges

¹³ <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-DEU-1-2017.pdf>

¹⁴ "*Rushing to Judgment: Are Short Mandatory Takedown Limits for Online Hate Speech Compatible with The Freedom of Expression*", s. 13.

¹⁵ "*Rushing to Judgment: Are Short Mandatory Takedown Limits for Online Hate Speech Compatible with The Freedom of Expression*", s. 33.

af, at tjenesteudbydere i lovforslaget ikke forpligtes til at opstille en klageadgang for indhold fjernet eller blokeret i henhold til tjenesteudbyderens egne retningslinjer. Når tjenesteudbyderen foretager indholdsmoderation efter egne retningslinjer, vil således både klageadgangen og den korte tidsfrist bortfalde, hvilket fremstår særdeles fordelagtigt for tjenesteudbyderen, der herved både undgår at bruge de fornødne ressourcer, samt et eventuelt retligt ansvar for ikke at overholde tidsfristen.

Denne tendens ses allerede i praksis bl.a. i tilknytning til indførelsen af NetzDG i primo 2018. I første kvartal af 2018 fjernede Facebook 2,5 mio. stykker indhold, hvilket steg til hele 9,6 mio. i det første kvartal af 2020. I andet kvartal i 2020 blev mere end 20 mio. stykker indhold fjernet fra Facebook med henvisning til, at indholdene brød med Facebooks interne retningslinjer¹⁶. Heraf kan udledes, at national regulering af tjenesteudbydere primært påvirker deres egne retningslinjer på en sådan måde, at et større antal af indhold fjernes end tidligere. På baggrund af national lovgivning vil tjenesteudbydere være tilbøjelige til at definere bl.a. hadtale bredt for at undgå at ifalde ansvar. Dermed vil tjenesteudbydere også fjerne indhold, der ellers ville være beskyttet af national ret og internationale menneskerettigheder¹⁷.

Med Lovforslaget forpligtes tjenesteudbydere at håndhæve national lovgivning, idet de forpligtes til at træffe afgørelse om ulovligt indhold, altså alt indhold som er i strid med den enhver tid gældende ret, jf. Lovforslagets § 3, nr. 1. Tjenesteudbydere er imidlertid ikke bundet af internationale menneskerettigheder, som normalt beskytter statens interaktion i ytringsfriheden¹⁸. Selvom tjenesteudbydere ikke er direkte bundet af internationale menneskerettigheder, har bl.a. Facebook udtalt, at de forsøger at sørge for, at internationale menneskerettigheder indgår i deres politik om indholdsmoderation¹⁹. Omvendt har en analyse af Facebooks Community Standards vist, at deres definition af hadtale, og dermed ulovligt indhold, er bredere end definitionen ved de internationale menneskerettigheder²⁰.

I den forbindelse bemærker Justitia særligt, at Lovforslaget opstiller processuelle forpligtelser, hvorved tjenesteudbydere forpligtes til at fastholde, fjerne eller blokere indhold inden for korte tidsfrister efter modtagne anmeldelser. Omvendt opstilles ingen retningslinjer for, hvordan tjenesteudbydere sikrer, at indholdsmoderationen foretages i overensstemmelse med brugernes ytringsfrihed. Det fremstår således frit for konsekvenser, såfremt tjenesteudbydere fjerner eller blokerer indhold, der ikke er ulovligt, så længe tjenesteudbydere overholder de processuelle krav og tidsfrister.

¹⁶ *The Digital Berlin Wall Act 2: How the German Prototype for Online Censorship went Global – 2020 edition*, s. 8.

¹⁷ *The Digital Berlin Wall Act 2: How the German Prototype for Online Censorship went Global – 2020 edition*, s. 9.

¹⁸ *Rushing to Judgment: Are Short Mandatory Takedown Limits for Online Hate Speech Compatible with The Freedom of Expression*, s. 17.

¹⁹ *Report: A Framework of First Reference – Decoding a Human Rights Approach to content moderation on social media*, s. 27.

²⁰ *Ibid.*

Det store pres på tjenesteudbydere medfører ligeledes et incitament til at udvide tjenesteudbydernes egne retningslinjer om forbudt indhold samt en skærpet håndhævelse heraf, hvorved tjenesteudbydere undgår at bruge ressourcer på at foretage grundige juridiske vurderinger af anmeldelse, efterprøvelse og klager i medfør af Lovforslaget.

6. Gennemsigtighed og efterprøvelse

Tjenesteudbydernes indholdsmoderation er tidligere blevet kritiseret for at være ugennemsigtig samt for en manglende procedure for brugerdeltagelse ved behandling af klager over fjernelse eller blokering af indhold. Ytringsfrihedskommissionen har bemærket, at der i forbindelse med fjernelse af ulovligt indhold på platformene bør være et særligt fokus på gennemsigtighed og klagemuligheder. Dette er med til at sikre, at der alene sker fjernelse af indhold, som er ulovligt.

Lovforslaget indeholder også et udkast til større gennemsigtighed af tjenesteudbydernes indholdsmoderation, herunder i form af afrapportering i Lovforslagets § 8. Med bestemmelsen forpligtes tjenesteudbydere til at udarbejde rapporter med diverse oplysninger vedrørende fjernelse og blokering af indhold.

Indledningsvist bemærker Justitia, at gennemsigtighed af tjenesteudbydernes indholdsmoderation er anbefalelsesværdigt, idet gennemsigtigheden bidrager til en diskussion og undersøgelse af tjenesteudbydernes indholdsmoderation samt mulighed for forbedring af samme²¹. Justitia forholder sig som udgangspunkt positivt til denne del af Lovforslaget, herunder at tjenesteudbydere ligeledes forpligtes til at foretage afrapportering om visse dele deres indholdsmoderation efter egne retningslinjer²².

Omvendt bemærker Justitia særligt, at forpligtelsen om afrapportering af egne retningslinjer alene henvender sig til ulovligt indhold. Justitia bemærker ligeledes, at forpligtelsen til afrapportering i dele af Lovforslaget er begrænset fsv. angår tjenesteudbydernes foranstaltninger efter egne retningslinjer. Trods formålet med den forslåede bestemmelse er gennemsigtighed, vil der fortsat være et tomrum, hvor tjenesteudbydere frit kan foretage indholdsmoderation – med risiko for begrænsning af brugernes ytringsfrihed – uden at dette sker med gennemsigtighed.

Lovforslaget medfører en mulighed for efterprøvelse af tjenesteudbydernes afgørelser truffet efter Lovforslagets § 5. Justitia forholder sig positivt hertil, idet det sikrer brugernes mulighed for at udfordre tjenesteudbydernes vurdering af lovligheden af brugerens indhold. Omvendt bemærker Justitia særligt, at Lovforslaget ikke opstiller en ret til efterprøvelse af fjernelse eller blokering af indhold efter tjenesteudbydernes egne retningslinjer.

Det bemærkes endvidere, at offentlighedslovens regler om egen acces og aktindsigt ikke finder anvendelse på oplysninger optaget ved private aktører. Der opstår således et tomrum, hvor

²¹ *Report: A Framework of First Reference – Decoding a Human Rights Approach to content moderation on social media*, s. 30.

²² Lovforslagets s. 86.

tjenesteudbydere får frit spil til at regulere og fjerne brugernes indhold efter egne retningslinjer, uden at tjenesteudbyderen stilles til ansvar for om indholdsmoderationen foretages med brugernes ytringsfrihed for øje. Det bør desuden fremhæves, at Lovforslaget ikke formår at sikre brugernes mulighed for efterprøvelse af tjenesteudbydernes fjernelse eller blokering efter disses egne retningslinjer.

Justitia stiller sig derfor undrende over for, at nu der ønskes større gennemsigtighed og mulighed for efterprøvelse, men at Lovforslaget ikke går hele vejen og dermed forpligter til afrapportering og efterprøvelse af al form for indholdsmoderation, der foretages af tjenesteudbydere. Dette synes særligt relevant da der, som vist ovenfor, er statueret en sammenhæng mellem nationale lovreglers pres på tjenesteudbydere og en stigende regulering og håndhævelse af tjenesteudbydernes egne retningslinjer.

7. Magtforholdet mellem stat og tjenesteudbydere

Det er flere gange nævnt i Lovforslaget, at der på området for tjenesteudbydernes indholdsmoderation samt gennemsigtighed heraf m.v. ikke eksisterer gældende lovregler. Lovforslaget fremstår dermed som et ønske om at føre demokratisk kontrol og tilsyn med det indhold, der deles på private tjenesteudbydernes platforme og tjenesteudbydernes moderation heraf.

Som Ytringsfrihedskommissionen tidligere har fremført, er der allerede lovregler, der sikrer, at man som individ efter straffeloven kan stilles til ansvar for deling af ulovligt indhold, ligesom det også er muligt i medfør af gældende ret at holde tjenesteudbydere medansvarlige for formidling af ulovligt indhold. Det er dog ligeledes bemærket, at grænserne for, hvornår tjenesteudbydere kan ifalde medansvar ikke er afklaret ved domstolene.

FNs Special Rapporteur, David Kaye, har udtalt, at stater bør udvise tilbageholdenhed med at uddelegere komplekse juridiske vurderinger af ulovligt indhold til private aktører, idet disse ikke er forpligtede til eller konkret følger almindelige processuelle standarder, som offentlige myndigheder er og gør. Lovforslaget medfører netop en uddelegering af sådanne spørgsmål til tjenesteudbydere, hvilket kan medføre store konsekvenser for brugerens ytringsfrihed og mulighed for prøvelse heraf.

Selvom Lovforslaget givetvis er udtryk for et ønske om at øge den demokratiske kontrol med de private tech-giganters indflydelse på den offentlige debat, opnår Lovforslaget i praksis det modsatte. Lovforslaget giver øget magt til tjenesteudbydere, herunder dominerende platforme som Facebook og YouTube, der *de facto* vil komme til at stå for den juridiske vurdering af indhold på sociale medier, mens myndigheder og uafhængige domstoles rolle minimeres. Selvom tjenesteudbydere måtte anlægge et forkert snit og systematisk kategorisere og fjerne lovligt indhold som ulovligt, vil offentlige myndigheder eller domstole derfor ikke umiddelbart kunne rette op på en sådan fejlagtig praksis.

8. Eksempler på scenarier med problematikker knyttet til Lovforslaget

Nedenfor skitseres et par eksempler på særlige problematikker knyttet til Lovforslaget.

8.1. Injurielovgivning

Et særligt eksempel kan fremdrages i forhold til injurielovgivning, herunder straffelovens § 267. Udgangspunktet for injuriersager er, at disse er undergivet privatpåtale, hvorefter det er den person ytringen handler om, der skal anlægge sagen ved domstolene.

Såfremt en politiker eller anden magthaver anmoder tjenesteudbyderen om at fjerne indhold med henvisning til, at indholdet bryder med injurielovgivningen, er der risiko for, at tjenesteudbyderen vil være tilbøjelig til at fjerne indholdet uden at foretage grundige overvejelser og undersøgelser. Det kan endda tænkes, at tjenesteudbyderne vil gå langt for at bibeholde en god relation til den relevante magthaver, idet der er en chance for, at denne i fremtiden skal regulere eller håndhæve regler om tjenesteudbyderne.

Derudover vil en politiker eller anden magthaver via Lovforslagets mekanisme smertefrit kunne anmelde en stor mængde angiveligt krænkende indhold rettet mod denne uden at skulle føre sagerne ved domstolene. På samme måde vil offentligheden ikke have samme mulighed for at blive underrettet om, hvilke injuriersager den pågældende er involveret i, hvilket adskiller sig fra den almindelige domstolsbehandling af spørgsmålet.

Det synes særligt problematisk, at offentligheden ingen adgang har til at gøre sig bekendt med sådanne sager, hvor politikere og andre magthavere føler sig injurieret og reagerer i forhold til den oplevede krænkelse, hvilket kan medføre store konsekvenser for den offentlige debat.

Dette kan også tænkes relevant i forhold til andre bestemmelser i straffeloven. I marts 2021 blev en kvinde anholdt og sigtet efter straffelovens § 119, ligesom hun fik sin bærbare computer og mobiltelefon konfiskeret. Det skyldtes at kvinden havde lagt et billede af en brændende dukke af Mette Frederiksen op i en facebookgruppe som protest mod, at de personer der afbrændte dukken var blevet anholdt og sigtet efter meget alvorlige bestemmelser i straffeloven.²³ Efter et par uger valgte politiet dog at droppe sigtelsen.²⁴ I det tilfælde, at kvindens opslag var blevet anmeldt som ulovligt til Facebook ville der være en overhængende fare for, at Facebook valgte at fjerne opslaget og dermed beskyttede en magthaver mod lovlig kritik, uden at en sådan beslutning blev truffet af en uafhængig instans eller gjort offentlig.

²³ <https://www.berlingske.dk/nyheder/ikke-skyggen-af-en-reel-trussel-anholdelse-af-kvinde-for-facebook-opslag>

²⁴ <https://www.berlingske.dk/samfund/blev-sigtet-for-at-offentliggøre-billede-af-brændende-statsministerdukke>

8.2. Virksomheder (markedsføringsregler)

Som tidligere nævnt forpligter Lovforslaget tjenesteudbydere til efter anmodning at fjerne alt ulovligt indhold, der strider mod gældende ret. Dette gælder dermed også overtrædelser af f.eks. markedsføringsreglerne.

Dette kan medføre konsekvenser for særligt mindre virksomheder på det danske marked. Lovforslagets ændring kan bl.a. medføre, at større virksomheder gennem anmeldelser til tjenesteudbydere kan få fjernet konkurrenters markedsføringsindhold uden at bruge ressourcer på en almindelig domstolsproces.

8.3. Racismeparagraffen

Et tredje scenarie kan opstilles vedrørende "racismeparagraffen" i straffelovens § 266 b. Det kan tænkes at forskellige organisationer vil anvende Lovforslagets mulighed om at anmelde indhold direkte til tjenesteudbydere, der derefter vil fjerne eller blokere indholdet.

I den forbindelse er der risiko for, at tjenesteudbydere vil fjerne indholdet, selvom dette ikke direkte er ulovligt efter straffelovens § 266 b. Dette synes særligt relevant såfremt tjenesteudbydere anser opslaget for anstødeligt, og trods lovligheden af indholdet vil fjerne det med henvisning til egne retningslinjer.

Som fremført ovenfor opstiller Lovforslaget ikke mulighed for efterprøvelse eller gennemsigtighed af indholdsmoderation efter tjenesteudbydernes egne retningslinjer. Der foreligger dermed en risiko for en udvidelse af anvendelsesområdet af racismeparagraffen, hvilket kan medføre problematikker knyttet til brugerens ytringsfrihed og mulighed for deltagelse i den offentlige debat på platformene.

9. Forholdet til EU og DSA

Endeligt bemærker Justitia, at tidspunktet for fremsættelsen af nærværende Lovforslag synes bemærkelsesværdigt, da forslag til Europa-Parlamentet og Rådets Forordning om et indre marked for digitale tjenester (retsakt om digitale tjenester) og om ændring af direktiv 2000/31/EF (også kaldt DSA; Digital Services Act) pt. er under behandling ved EU. Generelt kan der således sættes spørgsmålstegn ved, hvorfor Folketinget ikke afventer endeligt fastsatte EU-regler, som vil sikre effektivitet og harmonisering på området.

Justitia bemærker derudover, at det forslåede Lovforslag på mange måder adskiller sig fra det forslåede i DSA. Hertil kan bl.a. nævnes, at det danske Lovforslag opstiller strengere regler for så vidt angår tidsfristen til fjernelse og blokering af ulovligt indhold. DSA opstiller ingen tidsrammer for sådan indholdsmoderation, men bruger i stedet vendinger om, at tjenesteudbydere skal underrette anmelderen om afgørelsen "uden unødigt forsinkelse"²⁵.

²⁵ Europa-Parlamentet og Rådets Forordning om et indre marked for digitale tjenester (retsakt om digitale tjenester) og om ændring af direktiv 2000/31/EF, art. 14, stk. 5 samt art. 17, stk. 4.

Vedrørende fjernelse af ulovligt indhold fremgår det af DSA, at tjenesteudbydere ikke ifalder ansvar for indhold, når denne efter at have fået kendskab til ulovligt indhold, straks tager skridt til at fjerne pågældende indhold eller hindre adgangen til indholdet, dog uden at der fastsættes en direkte tidsramme²⁶. DSA fremfører desuden et markant større fokus på brugernes ytringsfrihed end nærværende Lovforslag formår. Af DSA fremgår eksplicit, at fjernelsen eller blokering af indhold bør ske under overholdelse af ytringsfriheden²⁷.

Bemærkningerne til Lovforslaget fremhæver, at det på baggrund af omfattende og hurtig spredning af indhold vurderes, at det ikke er hensigtsmæssigt at afvente DSA, hvorfor det i Lovforslaget fremhæves, at det er vigtigt at indføre nationale lovregler indtil DSA træder i kraft²⁸.

Som nævnt flere gange i nærværende høringssvar finder Justitia ikke, at der foreligger en sådan reel risiko for "omfattende" spredning af ulovligt indhold, at Danmark bør indføre nærværende Lovforslag inden DSA træder i kraft.

10. Konklusion/ anbefaling

Samlet set har ovenstående vist, at Lovforslaget kan medføre en række konsekvenser for danskernes ytringsfrihed. Særligt problematisk synes det, at Lovforslaget uddelegerer håndhævelse af nationale retsregler, der ikke er nærmere specificeret, til private aktører. Dette sammenholdt med den korte tidsfrist, som tjenesteudbydere skal træffe afgørelser inden for, for at undgå at ifalde store bødestrafte, skaber særlige problematikker knyttet til ytringsfriheden.

Lovforslaget pålægger tjenesteudbydere forskellige processuelle forpligtelser bl.a. ved krav om etablering af anmeldelsesprocedurer, krav om begrundede afgørelser ved fjernelse eller blokering af indhold samt tidsfrister for nedtagning af ulovligt indhold på platformene.

Justitia finder det særligt problematisk, at Lovforslaget pålægger private aktører en forpligtelse til at håndhæve uspecificerede danske retsregler i henhold til en særdeles urealistisk tidsfrist. Det skaber et incitament til at "overregulere" og fjerne lovligt indhold i henhold til tjenesteudbydernes egne retningslinjer, der ifølge Lovforslaget er undtaget fra kravene om gennemsigtighed og klageadgang.

Justitia påpeger også, at Lovforslaget ikke dokumenterer eller sandsynliggør at ulovligt indhold udgør et alvorligt problem på sociale medier. Tværtimod tyder den tilgængelige data på, at omfanget af ulovligt indhold er stærkt begrænset. På den baggrund finder Justitia det tvivlsomt, om Lovforslaget lever op til kravene om forudsigelighed og proportionalitet, som følger af ytringsfriheden som sikret i internationale menneskerettighedskonventioner fra FN og Europarådet.

Justitia anbefaler, at lovgiver følger Ytringsfrihedskommissionens anbefalinger og afholder sig fra at indføre national regulering af indholdet på sociale medier, og i stedet opprioriterer politi- og

²⁶ Europa-Parlamentet og Rådets Forordning om et indre marked for digitale tjenester (retsakt om digitale tjenester) og om ændring af direktiv 2000/31/EF, s. 24.

²⁷ Ibid.

²⁸ Lovforslagets s. 16

anklagemyndigheds ressourcer i forhold til at efterforske og retsforfølge de groveste overtrædelser af straffeloven på sociale medier, med fokus på at straffe de personer der rent faktisk deler sådant ulovligt indhold.

I tillæg hertil kan regeringen overveje initiativer, der forpligter eller give tjenesteudbydere et incitament til at tilbyde deres brugere tilgængelige og anvendelige teknologiske løsninger, der giver den enkelte bruger større adgang til selv at filtrere det indhold, man bliver mødt med på sociale medier.

Såfremt lovgiver fastholder behovet for regulering af sociale medier, bør loven begrænses til at have fokus på transparens og gennemsigtighed. Det vil give både brugerne, myndigheder og lovgiver større viden om indhold og moderering heraf på sociale medier, og dermed et stærkere grundlag til at tage stilling til behovet for evt. fremtidig lovgivning om indholdsmoderering. Såfremt lovgiver fastholder, at det er nødvendigt også at lovgive om indholdsmoderering anbefaler Justitia, at omfanget begrænses til særligt alvorlige forbrydelser i straffeloven såsom reelle trusler, tilskyndelse til terror og alvorlig kriminalitet og hævn- og børneporno, samt at tidsfristen gøres mere fleksibel end absolutte frister på eks. 24 timer eller 7 dage.